

vraker, for jeg vil gjerne bli frisk og rød / med runde deilige kjaker.»

Jeg har to mindre anmerkninger. Forfatterne demonstrerer tydelig at helsearbeidet i tiårene før og etter forrige århundreskiftet var en del av nasjonsbyggingen, men jeg forventet at de ville si noe mer om hva som eventuelt atskiller utviklingen i Norge fra utviklingen i andre land. Boken har en fyldig litteraturliste på fem sider, men teksten er ikke forankret eksplisitt i referansene. Dette grepet øker nok leservennligheten, men det er uheldig for de av leserne som anspores til å gå til kildene.

Helsearbeid som nasjonsbygging er lettlest, og den formidler viktige medisinsk-historisk innsikt. For hundre år siden ble sykepleiere ved Rikshospitalet innvilget hele to ukers sommerferie «for å bevare Legems- og Sindsfriskhet». Bokens innvirkning på legemet tør jeg ikke spekulere i, men jeg er rimelig trygg på at den vil kunne gi mange lesere en opplevelse av økt «Sindsfriskhet».

Jan C. Frich
Tidsskriftet

Den første norske doktorgrad

Frederik Holst

Hva er sykdommen som kalles Radesyge, og på hvilken måte kan den utrykkes fra Skandinavia?

96 sider, ill. Oslo: Det norske medicinske Selskab, 2005. Boken kan fås kjøpt ved bestilling til astrid@dnms.no. Pris NOK 150 pluss porto NOK 55
ISBN 82-991061-3-3

Det er ikke alle gitt å få doktoravhandlingen sin publisert på nytt nesten 200 år etter disputasen. Når det nå skjer, er det vanskelig å holde begeistring tilbake. Det dreier seg om den aller første doktorgrad ved det nye universitetet

i Christiania 1817. Doktoranden var Frederik Holst (1791–1871), en 26 år gammel lege, som hadde avlagt embetseksamen i København et par år tidligere. Han kom til å bli en av de virkelige kjempene i norsk medisin på 1800-tallet.

Avhandlingen var, selvsagt, utgitt på latin, og disputasen foregikk, like selvsagt, også på latin. Nå er teksten oversatt til norsk av historikeren Stig Oppedal. I oversetterens forord får vi vite at Holst skrev en fyldig og tidvis innviklet latin med den romerske statsmannen Cicero som tydelig stilistisk forbilde.

Det er legen Anne Kveim Lie som står bak utgivelsen. Hun har skrevet en nyttig og

opplysende innledning som setter avhandlingen inn i en historisk ramme. Det trengs, for allerede avhandlingens tittel er egnet til å forvirre en moderne leser: «Hva er sykdommen som kalles Radesyge...» For det første er det ikke så godt å vite hva radesyke var, men viktigere er utgiverens råd om å legge fra seg dette spørsmålet. For å få det beste ut av teksten, må man heller prøve å glede seg over fremmedheten og la seg imponere av den enorme lærdommen og av den rike historien.

Boken utgis som supplementsbind til tidsskriftet *Michael*. Det er på en måte synd, fordi den da ikke blir indeksert i de mest brukte databasene, og således vanskeligere å finne frem til og få tak i. Dette er nemlig en bok som alle historisk interesserte leger bør anskaffe seg. Det er grunn til å gratulere dem som har vært involvert i utgivelsen.

Erlend Hem
Tidsskriftet

Historien bak termene

William S. Haubrich

Medical meanings

A glossary of word origins. 2. utg. 269 s.
Philadelphia, PA: American College of Physicians, 2003. Pris USD 33
ISBN 1-930513-49-6

William S. Haubrich er professor ved University of California, San Diego og en høyt anerkjent medisiner med mange utmerkelser. I likhet med undertegnede er han emeritus og dermed ferdigmerittet. Da kan man slippe løs humoren og et hverdagslig språk. Om *insufflation*: «En lege insufflerer ballongen, vanlige dødelige bare blåser den opp». I ordbøker betyr insufflere «blåse inn» om luft eller om legemiddel i pulverform.

Haubrich forklarer først den medisinske betydningen i hovedtrekk. Deretter kommer historien, f.eks. om nymfen Ekko, som det til slutt bare var stemmen igjen av. Nå går hun litt forvirret igjen i diverse *ekko*-termer: dels om ultralydundersøkelser og dels om sykkelig herming av tale eller bevegelser. Heller ikke historiene kan være altfor detaljerte. De er ofte innholdsrike, og dessuten kan hovedpersonen opptre i flere enn den som er valgt. Eksempelvis var ikke Atlas alltid så forsteinet som han er her; han overtalte Herakles til å bære jordkloden for ham en tid, og måtte lures til å overta den igjen. Et bilde av Atlas og Jorden stod på permen til et velkjent kartverk, derav et atlas. Navnet er blitt et eponym. Noen vil regne f.eks.»Sjögrens syndrom» som et eponym, men egentlig er eponymet selve egennavnet brukt som fellesnavn: Pasienten lider av sjögren (liten forbokstav). Eponymer har Haubrich ikke tatt med her; det ville sprengt alle rammer.

Det kan umulig finnes noen annen viten-

skap så full av mytologi og folkløse som legevitenenskapen – eller er det legekunsten? Skolemedisinen har særlig høstet av mytologien, og folkemedisin og medisinsk overtro av folkloren. Vi har det på norsk også: maren rir, heksene skyter, forhekser eller fjeter (av norrønt *fjoturr*, lenke), alvene insufflerer (elveblest, ellevill), trollene fortryller og dvergene hermer (dvergmål). Storken leverer babyer, men ikke i lakenpose, slik det gjerne blir tegnet. Ingen av partene har det så bekvemt, jf. «storkebitt».

Er det mer ved en slik bok enn at den er morsom? Ja, to ting: Det er lettere å huske det man kan knytte en historie til. Og selv om betydningen er forandret, inneholder ordet ofte en assosiasjon eller et bilde som er til hjelp for å bruke det presist eller lese det med en «undertekst». Jeg henter et eksempel utenfor medisinen: På 1600-tallet sa man i rettsaker mot skattenektene at «NN sitter inne med kongens skatt». Han hadde den, men nektet å komme ut og gi den fra seg. I dag sier vi at «NN sitter inne med store kunnskaper» – javisst, men... hører vi egentlig så mye fra ham? William S. Haubrich har store kunnskaper, men sitter ikke inne med dem.

Dag Gundersen
professor emeritus
Universitetet i Oslo

Skjønnlitteratur og evolusjon

David P. Barash, Nanelle R. Barash

Madame Bovary's ovaries

A darwinian look at literature. 262 s. New York, NY: Delacorte Press, 2005. Pris USD 24

Evolusjonsperspektiver anvendes nå på de fleste fagområder og temaer, ikke bare i medisin og ernæringslære. Dette gir spennende innsikt, og det bidrar på sikt til å bygge flere broer mellom den evolusjonært forankrede biologien og fag som

ennå ikke har sett det darwinistiske lyset. I *Madame Bovary's ovaries* settes skjønnlitteraturen under evolusjonslupen. Poenget er at det finnes en underliggende og tidløs menneskenatur, og den belyses fra ulike sider i skjønnlitteraturen. Dette er generelle karaktertrekk og atferdstendenser ved det å tilhøre *Homo sapiens*, som evolusjonsforskere har arbeidet med å kartlegge de siste årtiene. Ideen at stor skjønnlitteratur reflekterer sentrale fellesmenneskelige trekk er selvsagt ikke noe nytt, men i *Madame Bovary's ovaries* belyses dette ut fra evolusjonsforskningens kartlegging av hva slags atferd og hvilke atferdstendenser som var fordelaktige for å videreføre slektens gener i fortiden.